

הלכות הדף היומי

מסכת ביצה

תוכן

- א. מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ... מתוך שהותרה שחיטה לצורך הותרה נמי שלא לצורך.....1
- ב. ואין ערוב הוצאה ליום טוב.....4
- ג. מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך.....5
- ד. חלה ומתנות לכהן ביום טוב... כשם שמוליכין את המתנות כך מוליכין את התרומה 7
- ה. מוללין מלילות ומפרכין קטניות ביום טוב.....7
- ו. המולל מלילות מערב שבת למחר מנפה מיד ליד ואוכל אבל לא בקנן ולא בתמחוי 8
- ז. המולל מלילות ... מנפה על יד על יד ואוכל אפילו בקנן ואפילו בתמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה.....9
- ח. דתנא רישא מערב שבת.....10
- דף יב.

א. מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ... מתוך שהותרה שחיטה לצורך הותרה נמי שלא לצורך

ששת ימים אסרן הכתוב בעשיית מלאכה¹, והם ראשון ושביעי של חג הפסח, ראשון ושמיני של חג הסוכות, יום חג השבועות והאחד לחודש השביעי, הם הנקראים ימים טובים. ושבתת כולם שוה, שהם אסורים בכל מלאכת עבודה. וכל שאסור בשבת, בין מן התורה ובין מדרבנן, אסור גם בהם, חוץ ממלאכה שהיא לצורך אכילה (אוכל נפש), שנאמר: "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם".

כל המלאכות שנעשות בגוף המאכל עצמו, כגון השחיטה, הלישה, האפיה והבישול, מותר לעשותן ביום טוב. ויתרה מזו, גם מלאכה שהאדם האוכל נהנה מתוצאתה, אף כי אינה נעשית בגוף המאכל, כגון הבערת אש לצורך בישולו של האוכל או הוצאתו מרשות לרשות, גם היא מותרת. אולם ישנם

¹ רמב"ם שבתת יום טוב פ"א ה"א

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

מלאכות שאפשר לעשותן בערב יום טוב שי"א² שאסור לעשותן ביום טוב ויתבארו במקומם.

אך לא אסרו ההוצאה מרשות לרשות ביום טוב, אף על פי שאפשר לעשותה מבעוד יום, כדי להרבות בשמחת יום טוב, ויוליך ויביא כל מה שירצה וישלים חפציו, ולא יהיה כמי שידין אסורות.

ולא רק זאת³ אלא כל מלאכה שבאוכל נפש, "מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש, הותרה גם שלא לצורך אוכל נפש", ובלבד שיהא בה צורך ליו"ט קצת.

לפיכך מלאכות אלו השייכים⁴ באוכל נפש וכן הוצאה והבערה, אפילו אין צריך להם בי"ט לאכילה ממש אלא לאיזה צורך, כגון להוציא מרשות לרשות לטיול, ולהדליק לכבוד ריבוי נרות, מותר, דאמרינן מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש מקרא ד"אך אשר יאכל לכל נפש", הותרה נמי לצורך איזו הנאה וטיול שצריך לו לבו ביום, שאפשר "יאכל" משמע גם הנאה וכאילו כתיב אשר "יהנה" לכל נפש.

אבל אם אין בה כל צורך ליו"ט, אסור לעשותה ביום טוב, ויש בעשייתה משום איסור תורה⁵. לכן אסור, למשל, להוציא חפצים מרשות לרשות ביום טוב, אם אין לו כל צורך בהוצאתם בו ביום⁶ ואף לכרמלית יש עכ"פ איסור דרבנן.

² דעת המחבר בשו"ע ונו"כ או"ח תצה סעי' א ומ"ב שם ס"ק א להתיר כל מלאכת או"נ גם באפשר לעשותה ועיין חיי אדם כלל פ סעי' א ודעת הרמ"א שרק בדבר שיפוג טעמו אפילו במקצת אם יעשה את המלאכה מבעוד יום מותר לעשות מלאכתו ביום טוב לצורך אוכל נפש ולשון הרמב"ם שם ה"ה "ולא יהיה בה הפסד ולא חסרון" ועיין הל' מועדים פ"א סעי' יד שאפילו אם רק יהיה שינוי במראה האוכל אם יעשהו מעיו"ט אבל דבר שלא יפוג טעמו כלל אם יעשהו בערב החג אסור מדרבנן לעשות מלאכתו כדרכו ביום טוב כדי שלא יעבור עליו כל היום במלאכות וימנע משמחת יו"ט

³ שו"ע ונו"כ תקיח א

⁴ חיי אדם כלל פ סעי' ב

⁵ מ"ב שם א ובשעה"צ ס"ק א. אולם דעת רש"י ד"ה אלא מדלא, דמן התורה אפי' אין בו צורך כלל, ג"כ מותר (וכ"ה ברמב"ם פ"א מה' יום טוב ה"ד ע"ש), ועיין בביה"ל ד"ה מתוך במסקנתו, דנראה יותר דגם למחבר (דנקיט כרש"י וכדלהלן) אסור עכ"פ מדרבנן אפי' בכלים היבא שהוא שלא לצורך כלל). ועיין בשיטמ"ק כתובות ז א ד"ה וז"ל שיטה ישנה ועיין ברא"ש סי' יח ובק"נ ס"ק ל ודבעינן דוקא שיש בהן צורך קצת, ואל"ה יש בעשייתן איסור תורה (ע"ש בר"ן שמיישב שיטת רש"י). ועיין קובץ שיעורים ביצה אות כד, דהוצאת המת הוה צורך היום, כיון דמצוה לקוברו בו ביום, ועיין שו"ת אבני"א או"ח סי' תי. ועיין בביה"ל, דהמחבר סובר כרש"י, דמה"ת מותר אפי' ללא כל צורך (והא דאמרינן נר של בטלה, סי' תקיד סע' ה, אולי י"ל דהאיסור הוא רק מדרבנן, וכדלעיל במסקנת הביה"ל), ואילו הרמ"א נקיט בשיטת התוס' דדוקא לצורך יום טוב קצת.

⁶ מ"ב שם ס"ק ה ועיין ביה"ל ד"ה הצריכים, דאפי' היה רק לצורך מצוה דרבנן, נמי מותר, עיין סי' תקיד סע' ה במ"ב ס"ק ל ובביה"ל ד"ה נר של, דלצורך מצוה שרינן להדליק נר, עכ"פ אם לא הדליקו מבעו"י, ע"ש דאם מדליק נר להראות עושרו ופזרונותו, כיון שאינו מתכוין לצורך יום טוב או לצורך גופו כלל, אסור. ואם מדליק נרות לכבוד מילה, מסתברא דמותר, דכל זה כבוד וחיוב מצוה הוא,

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת ביצה

צורך, פירושו כל שנהנה מן תוצאתה החיובית הישירה של המלאכה, כמו ההוצאה כשרצונו להוציא חפצים מביתו לרשות הרבים כדי להשתמש בהם שם. אבל אם אינו נהנה מתוצאת עצם המלאכה, אלא שהיא לשלילה רק לסלק מעליו את המונע מליהנות, אין זה נקרא צורך ואסור לעשות מלאכתו ביום טוב. לכן אסור לכבות את האור כדי שיוכל לישון אסור לשרוף חמץ שנמצא ביום טוב של פסח, אפילו הוא בתוך ביתו.

ומשום כך במקום שאין בו עירוב⁷, מותר להוציא מרשות לרשות, ומותר להעביר ארבע אמות ברשות הרבים, כל דבר שיש בו צורך קצת והוא שזה לכל נפש, ואף מותר לעשות כן כאשר ספק הוא לו, אם יהיה לו צורך בדבר בו ביום. אין בדבר צורך כלל⁸ לא יוציאנו במקום שאין בו עירוב.

ולכן מותר לענווד כל מיני תכשיטים⁹, מותר לקחת ממחטה ומפתחות הבית בכיס ולצאת בהם מרשות לרשות, או להעבירם ארבע אמות ברשות הרבים, וכן מותר להוציא קטן בעגלה¹⁰.

סידור או מחזור שהביאו ביום טוב לבית הכנסת¹¹ במקום שאין בו עירוב, והוא חושש להשאירו שם שמא ייעלם, מותר גם להחזירו לבית, אבל אם הניחו בבית הכנסת לפני יום טוב, לא יחזירו ביום טוב אלא אם בדעתו להשתמש בו גם בביתו באותו היום¹².

ומותר להוציא מרשות לרשות קופסת גפרורים או חפיסת סיגריות, הגם שאינו צריך ביום טוב אלא לחלק מן הגפרורים או מן הסיגריות¹³.

⁷ ע"ש במ"ב ס"ק ו' בשם כמה פוסקים, דלא הותרה הוצאה אלא לצורך או"נ ממש או לצורך מצוה ושאר דברים השייכים לאותו היום, אבל לא בשביל הפסד ממון, ע"ש דנכון להחמיר לנהוג כמותם.

⁸ ועיין שו"ת שאנ"א סי' קו, שאסור להוציא לולב או שופר לצורך אשה שתטול לולב או תשמע שופר, וע"ש סי' קת, דה"ה לצורך קטן, וע"ש, דה"ה דאסור להוציא שופר לתקיעות דמעומד היכא דתקע כבר תקיעות דמיושב או להוציא לולב אחר הנטילה לצורך הנענועים שבהלל, מכיון שאינם אלא דרבנן. ועיין בספר מטה אפרים סי' תקפט בקצה המטה ס"ק ה, שכתב דאנו רואים שהעולם נוהגים היתר להוציא לולב לר"ה אף שכבר בירכו עליו בביתם קודם לכתם לביהכ"ג, וכן מוליכים שופר מביהכ"ג לתקוע בעבור נשים. והקצה המטה מסיק, דבר"ה גמורה ודאי דינא להחמיר וכדעת השאנ"א. ועיין בארחות חיים שם ס"ק ג, שמביא בשם השו"ר ברכה שהולק על שימת השאנ"א ופוסק להקל. וכן משמע לכאורה מגמרא סוכה מא ב, כך היה מנהגן של אנשי ירושלים, אדם יוצא מביתו ולולבו בידו וכו', ע"ש ובעירובין קא א. אה"י מצאתי גם בשו"ע הרב סי' תקפט סע' ב, שכותב בפשטות דמותר להוציא שופר לר"ה כדי לתקוע לנשים, ועי' גם בשו"ת אבני"ז או"ח ח"ב סי' תמח. שמירת שבת כהלכתה פרק יט הערה ה

⁹ מ"ב שם ה

¹⁰ מ"ב שם ג

¹¹ ושמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, גם לשאנ"א הנזכר מותר להוציא סידור, משום דבשעה שמתפלל, עושה שפיר מצוה דאורייתא וגם קורא בפסוקים, וגם מותר להוציא ספר שנכתב בלועזית עבור חברו שרק הוא בלבד מבין ויכול לקרוא בספר, כיון שהנאת הקריאה שזה לכל נפש, ולכן מה לי ספר זה או אחר, והר"ז דומה לתבשיל חריף מאד שרק יחידים יכולים לאוכלו. שמירת שבת כהלכתה פרק יט הערה ה

¹² מ"ב שם ו

¹³ שו"ת אנ"מ או"ח ח"ב סי' קג. ולפ"ז ה"ה המוציא מפתח לר"ה, מותר לו להוציא גם אם הוא נמצא בצרור יחד עם מפתחות אחרים אשר אין בהם צורך ביום טוב. וע"ע "עם התורה" חוברת ט מהדו"ב תשמ"ה תשובה מבעל האג"מ זצ"ל, שהוא מחלק בין הדברים. ואולם גם לדברינו י"ל דכמו במבשל דאין להוסיף מים לדוד

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת ביצה

דבר שאינו שווה לכל נפש¹⁴ כגון תרופות שרק אלה שצריכים להן משתמשים בהם, אסור להוציאן מרשות לרשות, וכן אסור להעבירן ארבע אמות ברשות הרבים, ובאשר להוצאת התרופה מרשות לרשות, מותר לקחת אותה בתוך כלי אחד יחד עם דברים אחרים מותרים, ולהביא הכל ביחד דרך רשות הרבים לבית החולה¹⁵.

ביום טוב מותר גם ליהודי להניע את הנכה בכסא, גם במקום שאין בו עירוב, וגם ברשות הרבים גמורה¹⁶.

ב. ואין ערוב הוצאה ליום טוב

מכיון שהטלטול מרשות לרשות מותר ביו"ט כמבואר לעיל, אין נוהגים לעשות עירובי חצרות ליו"ט לחוד¹⁷, אבל רצוי לכלול גם את יום טוב בעירובי החצרות שהוא עושה בערב שבת לזמן ארוך, וזאת כדי להתיר את ההוצאה של כל חפץ מן הבית לחצרו ולכל מקום שיש בו עירוב, אפילו אין לו בו כל צורך, שיש האוסרים ללא צורך כמבואר לעיל.

אולם במקום שאין בו עירוב, מותר להוציא מרשות לרשות, ומותר להעביר ארבע אמות ברשות הרבים, כל דבר שיש בו צורך קצת והוא שוה לכל נפש, ואף מותר לעשות כן כאשר ספק הוא לו, אם יהיה לו צורך בדבר בו ביום כמו שנתבאר. אך אין בדבר צורך כלל לא יוציאנו במקום שאין בו עירוב.

א"כ יתכן ויש לו צורך בהם ביום טוב, כן בני"ד י"ל דלא התירו אלא אם נמצא המפתח כבר מעיו"ט בצרור, אבל אסור להוסיף מפתח לצרור ולהוציאו אם אינו לצורך היו"ט. ואולם יש לעיין במחנה ישראל מבעל הח"ח פל"א סע' ב ובהגה שם לענין שבת, וכ"ה להיתר בשו"ת באר משה ח"ג סי' צב ו - צג ושו"ת מחנה אליהו סי' לה. שמירת שבת כהלכתה שם הערה יד

¹⁴ שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דמכיון דנקמינן דבעינן דוקא שהצורך יהא שוה לכל נפש, עיין סי' תקיא במ"ב ס"ק א, מסתבר דאסור להוציא מים לרחיצת כל הגוף, ע"ש סע' ב, או להוציא תרופות עבור הושאיב"ס (עיין סי' תצו סע' ב ובמ"ב ס"ק ה, מפני שאין זה שוה לכל נפש. ומיהו לענין רחיצת כל הגוף, נראה שמכיון שבזמננו ה"ז שוה לכל נפש, שפיר מותר בהוצאה, ועיין סי' תקיא סע' ד בביה"ל ד"ה אין, לענין עישון ביום טוב, וצ"ע, עכ"ד. שמירת שבת כהלכתה פרק יט הערה ג

¹⁵ שש"כ לג כו

¹⁶ והא דהחמירו בסי' תקכב סע' ב, ומשום עובדין דחול, י"ל דהיינו דוקא אם יכול ללכת לבדו אלא שהיו נושאים אותו כדי שלא ידחקהו או שלא ימנפו בגדיו, אבל כאן העגלה מפילה ליושב בה. ועיין גם שו"ת מנחת יצחק הנ"ל ס"ק ה, דלא שייך עובדין דחול אלא במקום שעשוי להוליך למקום רחוק. שמירת שבת כהלכתה פרק לד הערה קו

¹⁷ תקיח מ"ב י שמעיקר הדין שיטת המחבר בסי' תצו סע' ה ובסי' תקכח סע' א שמותר להוציא כל דבר ואפילו שאין בו צורך היום כלל, גם ללא עירוב חצרות, אלא שהרמ"א סתם כדעת המחמירים בדבר שאין בו צורך שלא יוציאנו, ולכן כשעושה עירוב חצרות לשבת, יכול ליום טוב עמו עבור דברים אלו.

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

וכל מה שהותר להוציא, הוא דווקא לצורך יהודי, אבל לצורך נכרי או יהודי שמחלל שבת בפרהסיא, אסור¹⁸.

דף יב:

ג. מתוך שהותר הבערה לצורך הותר נמי שלא לצורך

גם במלאכת הבערה¹⁹ נאמר הכלל "מתוך שהותר הבערה לצורך אוכל נפש הותר אף שלא לצורך אוכל נפש" ובלבד שיהא שוה לכל נפש וצורך יו"ט ולכן מותר לעשות מדורה להתחמם כנגדה וי"א שכל הנאת הגוף בכלל אך אשר יאכל לכל נפש הוא ורק שיהא שוה לכל נפש.

ולפיכך מותר לפתוח את ברזי עינורות ההסקה שמובילים מים לגוף חימום וכן מותר לסוגרם ולמנוע את כניסת המים לגוף החימום²⁰.

אולם גם ביום טוב אסור²¹ להדליק אש חדשה²² ביו"ט, בכל אופן שהוא ומכל דבר, ואפילו ע"י קירוב גפרור לדבר חם שאין בו אש ממש כדי שידלק או ע"י זכוכית מגדלת שהרי יכול לעשות מעי"ט שיהיה מוכן לו ביו"ט והרי הוא כמכשירי אוכל נפש שיכל לעשותם מערב יו"ט שאסור לעשותם ביו"ט, ואם עבר והבעיר, מותר להשתמש בו.

אבל מותר²³ להעביר ביו"ט אש מאש אחרת אם עושה כן לצורך²⁴ בישול חימום או תוספת אורה²⁵ גם ע"י גפרור ואפילו מגזלת שאין בוערת בו אש ממש וכן מותר להעביר מסיגריה בוערת או להחזיק גפרור מעל חוט חשמלי לוחט ואפילו אם מרוחק קצת ואינו נוגע ממש שאינו אלא מעביר אש מן השלהבת הקיימת.

¹⁸ שמירת שבת כהלכתה פי"ט סעי' ז

¹⁹ שו"ע ונו"כ סי' תקיא ומ"ב ס"ק א

²⁰ שמירת שבת כהלכתה פכ"ג סעי' יח וסעי' ב

²¹ חיי אדם כלל צה סעי' יב ומ"ב תקב ס"ק א וס"ק ד ולענין עיקר האיסור אם הוא דאורייתא או דרבנן דעת הט"ז שהוא דאורייתא ומדברי הרע"ב משמע שהוא דרבנן שכתב דממי למלאכה ועיין תשובת כתב סופר סימן ס"ח שמאריך בזה (ביאור הלכה סי' תקב סעי' א ד"ה אין מוציאין)

²² ובכלל זה גם הדלקת חשמל (שמירת שבת כהלכתה פי"ג סעי' ב ועיי"ש בהערה ח מה שפלפל בשם הגרשו"א זצ"ל אם גם בחשמל מותר בעבר והבעיר)

²³ מ"ב שם ס"ק ד שמירת שבת כהלכתה פי"ג סעי' ג

²⁴ דאף דכתיב בתורה אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם קי"ל דמתוך שהותר הבערה לצורך אוכל נפש הותר אף שלא לצורך אוכל נפש ובלבד שיהא שוה לכל נפש וצורך יו"ט וי"א דכל מידי הנאת הגוף בכלל אך אשר יאכל לכל נפש הוא ורק שיהא שוה לכל נפש: (מ"ב סי' תקיא ס"ק א)

²⁵ ואפילו אם אין בו צורך מידי אלא מעביר בליל יו"ט כדי שיוכל למחרתו להשתמש בו להעביר אש לצורך בישול (שמירת שבת כהלכתה שם סעי' ד)

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת ביצה

מותר להוסיף פתילות לנר דולק להוסיף אורה²⁶ או כל צורך אחר. ומותר להגדיל להבה ביו"ט לצרכים הנ"ל ע"י הוספת שמן או עצים או כל חומר דליק אחר אך אסור להגביר חומו של מכשיר חשמלי (פלטה לבישול, כיריים חשמליות, תנור חימום וכדו'), מכיון שפעולת ההגברה מושגת על פי רוב על ידי כיבוי של חוט אחד והבערתו של חוט אחר או חוטים אחרים.²⁷

ומה שאמרנו, כי מותר להעביר אש ביום טוב, הרי זה רק אם עושה כן לצורך בישול, חימום, עישון או מאור, גם אם אינו אלא מוסיף משום כבוד יום טוב על הנרות הדלוקים כבר, אם לצורך מידי, אם לצורך לאחר זמן בו ביום, כגון אם מדליק נר בלילה כדי שיוכל להעביר ממנו אש למחרת היום (ביום טוב!) לצורך בישול, או שמדליק גפרור מנר שעוה דלוק כדי להבעיר בו את הגז, מפני שאינו רוצה להדליק את הגז באופן ישיר מהנר של שעוה, שמא יטפטף מן השעוה על הכיריים ויתלכלכו.²⁸

לעומת זאת לא התירו העברת אש לבטלה, ואפילו יש בה צורך אלא שאינה לצורך יום טוב ולא לצורך גופו, כגון שריפת החמץ ביום טוב של פסח, או שריפת החלה, גם אם הפרישה ביום טוב.

בני אדם שהם מפחדים לישן אם אין נר דלוק, מותר להם להדליק בהעברת אש, שהרי זה בכלל צורך גופו.²⁹

העברת אש לצורך הדלקת נרות בבית הכנסת (גם ביום) או לצורך הדלקת אור למעוה אחרת, כגון בשעת ברית מילה, אינה נחשבת להעברת אש לבטלה, ואכן נוהגים להדליק בבית הכנסת נר בשעת הזכרת נשמות ביום טוב.³⁰

נר זכרון ("נר נשמה - יא"ר ציי"ט") שמדליקים בבית, צריך שידליקו בערב יום טוב. לא הדליקו בערב יום טוב, או שאי אפשר היה להדליקו מבעוד יום, כגון ביום טוב שחל אחר השבת, או ביום טוב שני של ראש השנה או בחו"ל ביום טוב שני של גלויות, אם אפשר לא ידליקו בעצמו את נר הזכרון, אלא יאמר לנכרי שהוא ידליק, ואם אין נכרי ידליקנו מאש קיימת, לפחות בחדר האוכל שבביתו (כגון שידליקו ליד נרות שמדליקים לכבוד יום טוב). ומוטב שידליקו בבית הכנסת בהעברת אש. ואם אין לו אפשרות אחרת, יש לסמוך להקל ולהדליק את נר הזכרון בכל מקום, גם בבית.³¹

²⁶ ואם כוונתו שיבער הרבה ויכבה, ברמ"א סעי' ב מתיר, וא"ר אוסר ונראין דבריו, כי כן כתב הרשב"א בעה"ק להדיא. וכן אין להקל לכפול נר של שעוה כדי שישרף מהרה וכ"ש שאסור להטיף את השעוה המותכת מן הנר כדי שיכבה מהרה (חיי אדם שם סעי' ו ומ"ב סי' תקיד ס"ק יח ובה"ל ד"ה ויכבה מהרה)

²⁷ שמירת שבת כהלכתה שם סעי' ג

²⁸ שמירת שבת כהלכתה שם סעי' ה

²⁹ בה"ל שם ד"ה נר של

³⁰ שו"ע סי' תקיד סעי' ה ומ"ב ס"ק לד לה

³¹ בה"ל שם

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

מי שרגיל לעשן, י"א³² שמתר לו לעשן גם ביום טוב, ויש מחמירים³³, ויש שנמנעים אף מלטלטל את הסיגריות משום איסור מוקצה. ומי שאינו נהנה מעצם העישון אסור לו לעשן ביום טוב.

ד. חלה ומתנות לכהן ביום טוב... כשם שמוליכין את

המתנות כך מוליכין את התרומה

אף על פי שאין מגביהין³⁴ תרומה ומעשרות ביום טוב אם היו לו תרומות ומעשרות שהגביהן מאמש הרי זה מוליכין לכהן ביום טוב, ואין צריך לומר חלה זורוע ולחיים וקיבה שמוליכין לכהן ביום טוב. ובזמן הזה יכול להוליך מעשר ללוי ותרומת שמן לכהן ביום טוב.

ה. מוללין מלילות ומפריין קטניות ביום טוב

מלאכת הדישה היא, פירוק גרעיני התבואה מן השיבולת אליהם היו מחוברים³⁵. לאחר הדישה עדיין מעורבים הגרעינים בשבלים, ויש צורך

³² עיין ביאור הלכה שם ד"ה אין עושין שיש דעות בפוסקים והובאו באחרונים "יש מהן שאוסרין [הכנה]ג והמ"א בסימן תקי"ד והקרבן נתנאל בפ"ב דביצה והח"א משום דהבערה זו אינו שוה בכל נפש וכו' וגם דמצוי בו כיבוי כשמדליק ע"י נייר או גחלת ומשליכים כדרכו בחול והרבה מקילין [דרכי נועם המובא בבה"ט ושלחן עצי שמים והברכי יוסף ועיין בשע"ת שהביא עוד ועיקר טעם כולם משום דעכשיו שהרבה רגילין בזה נעשה שוה בכל נפש] ורק שצריך לזוהר מכיבוי וכמו שכתב בשע"ת ובפ"ת דהיינו שלא להבעיר מנייר ורק משלהבת וגם מנחלת מותר דהיינו לקחת גחלת בוערת ומיד שהדליק את מה שמעשן ישליכנו בחזרה על האש בענין שלא יהיה כיבוי כלל וכו' וגם בצייגארין רגילין בחול להסיר הנשרף באצבע או לדוחפו בקיר יש לזוהר בזה ביו"ט דיש בו משום כיבוי. עוד כתב בשע"ת דיש שנהגו להחמיר ביו"ט ראשון ובשני י"ט של ר"ה ולהקל ביו"ט שני וכן נוהגין לעשות ומ"מ הנוהגין להקל אף ביו"ט ראשון אין למחות בידן ורק שיזוהרו בענין כיבוי וכנ"ל וכ"ז דוקא באותן מקומות שהעולם רגילין בזה והוא דבר השוה בכל נפש דאל"ה מדינא אסור. ואפילו במקומות שרגילין הכל בזה ואז אין איסור מצד הבערה עכ"פ יש להזוהר ולהזהיר להעם שיהיו זהירין מחשש כיבוי וכנ"ל".

³³ חיי אדם שם סעי' יג וידוע בזה מחלוקת גדולי דורנו ועיין שדי חמד אסיפת דינים מערכת יו"ט סי' א ס"ק ב ד"ה ומ"מ ונהרא נהרא ופשטיה ועיין שמירת שבת כהלכתה פי"ג בע"ז ובהערות שם בענין הכיתוב על הסיגריות אם יש בו משום מוחק ועי"ש בהערה לב בשם שו"ת מהר"ם שיק שמי שנהג שלא לעשן ביו"ט הרי זה נדר שאי אפשר להתירו

³⁴ רמב"ם הלכות יום טוב פרק ד הלכה כו, שו"ע ונו"כ תקן ג

³⁵ וכתבו הפוסקים שמלאכות דש ומפרק נאמרו רק בפירות שהדרך הוא לפרקם בשדה, בדומה לתבואה, שהדרך היא לרוש אותה בשדה ולהצניע את הגרעינים לאחר זמן, ולכן אין לפרק אפילו אם רוצה לאוכל לאלתר, אבל בפירות שהדרך היא לפרקם בבית סמוך לאכילה, אין פירוקו בכלל דישה ומותר לתלשם לאלתר לפני האכילה. אולם דעת הפמ"ג שגם בדברים שהדרך לפרקם בבית יש בהם איסור דש, כל שהאוכל מוסתר בפסולת (בקליפות) ויש לו שתי קליפות כפי שמצינו לגבי אגוזים, שפירוק הקליפה החיצונה חשוב מפרק, שזהו תיקון הדבר, וקליפה הפנימית הדקה, בטילה לפני עצמו. אלה המצוות שם

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

במלאכה נוספת כדי להפרידם ולאחר מכן לבררם, והם מלאכות זורה ובורר.

בפירוק הגרעינים מן השבלים אינו עובר על מלאכת בורר, כיון שהמאכל עדיין לא נתקן והפסולת מעורבת בו³⁶.

הדש, אע"פ שהוא באוכל נפש, אסור י"א מדרבנן, וי"א מדאורייתא. וכל מה שאסור מן התורה בשבת אסור ביו"ט אבל בדברים שאינן אסורים בשבת אלא מדרבנן, יש מהם שהתירו חכמים ביו"ט מה שהוא נצרך מאוד לשמחת יו"ט.

לפיכך דישה כלאחר יד לא אסרו אף על גב שאסור בשבת מפני שנראה כדש³⁷, ומותר³⁸ לפרק תרמילי קטניות כדי להוציא את הפרי מהם, גם אם התרמילים כבר נתייבשו, או למלול שבלים לפרק את הדגן שבתוך הקליפה, ויש מחמירים במקרה זה, לעשות כן רק על ידי שינוי, כגון שיפרק את התרמילים בראשי אעבעותיו. ואף על פי שהעיקר כסברא הראשונה מכל מקום אם אפשר לו לעשות כן ע"י שינוי טוב להחמיר ולחוש לסברא האחרונה³⁹.

ו. המולל מלילות מערב שבת למחר מנפח מיד ליד ואוכל אבל לא בקנוז ולא בתמחוי

כשנתפרק הדגן מן השבלים מע"ש מותר לקלפו אין זה בכלל מפרק תולדה של דש כלל ואפי' לקלוף הרבה מותר כ"ז כשרעתו לאכול לאלתר. שאם לא בן אסור משום מלאכת בורר⁴⁰.

ולאחר שקילף יכול לנער בידו אחת בכל כוחו, כדי שיפלו הקליפות, או לנפוח בפיו להעיף הקליפות, מכיון שאין זה דרך ברירה⁴¹, אך לא יעשה כן בשתי ידיו, וכן לא יעביר מיד לחבירתה, כדי להפיל את הקליפות.

³⁶ שעה"צ שיט קטן, אלה מצוות שבת דש

³⁷ שו"ע ונו"כ שיט ו ומ"ב שם ב

³⁸ סי' תקי סעי' א ובמ"ב ס"ק ג, והיינו לדעת הרמ"א, סי' שיט סעי' ו

³⁹ ששו"ע הרב תקי א

⁴⁰ מ"ב שיט כב

⁴¹ משא"כ בסתם ברירה לא מיקרי שום שינוי ע"י מה שבירר בידו אחת. מ"ב שיט ז

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת ביצה

וכן לא ישתמש בכלי אפילו שאינו מיועד לברירה, שמא יבא להשתמש בנפה, ויעבור משום מלאכת בורר.

ז. המולל מלילות... מנפח על יד על יד ואוכל אפילו בקנון ואפילו בתמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה

מלאכת ברירה היא מן המלאכות המותרות ביום טוב, ועם זה יש אופנים שלא התירו חכמינו ז"ל לברור ביום טוב, וטעם הדבר, מכיון שהדרך לברור הרבה בבת אחת, ונראה כאילו הוא מכין לימים הרבה, אסרו גם אם עכשיו כוונתו לברור לשימוש מידי ולא היתה לו אפשרות לברור מבעוד יום. ולכן – אין מנפים קמח ביום טוב גם אם עושה כן לצורך יום טוב.

מיני אוכלין כאלה שרגילים לאוכלם סמוך לברירתם, ואין הדרך לברור מהם הרבה בבת אחת לימים הרבה מותר לבוררם, ומכל מקום אין להשתמש בכלי המיוחד לברור בו לימים הרבה בבת אחת.

הבא לברור ביום טוב אם הדרך לברור בכלי המיוחד לכך, כמו נפה, לא יברור בו. ואם בורר ביד, או בכלי שאינו מיוחד לכך, יברור באופן שיהיה בו טורח מועט ככל האפשר. כמו שיבואר להלן, דף יד:

לפיכך הזרעונים⁴² או הקטניות אחר שנתפרכו ונפרדו מהשבבים או הקליפות ועדיין הם מעורבים מותר לנערן מידו האחת לידו השנית ולנפח מהן המוץ או הקליפות ביו"ט,

ולא ינפח הרבה ביחד מפני שנראה כמנפח לצורך החול, אלא מנפח מעט מעט ואוכל מיד. ואפילו בכלי שאינו מיועד לברירה כגון בקנון שהוא כלי שראשו אחד רחב וראשו השני עשוי כמין מרזב קצר, מותר ליתן הזרעונים בתוך הרחב ולנענע והאוכל מתגלגל דרך המרזב והפסולת נשאר בכלי.

אבל לא ינפח אותם בנפה וכדומה כלי שמיועד לברירה, אף על פי שלא היה אפשר לו לנפות מערב יום טוב, ואפילו אינו מנפח אלא מעט מעט

⁴² שו"ע ונו"כ תקי א

הלכות הדף היומי

מסכת ביצה

ואוכל מיד, מכל מקום כיון שבכלים הללו אין דרך לנפות מעט אלא הרבה ביחד, לפיכך המנפה בהם נראה כמנפה לימים רבים. ואסור.

הבורר קטניות המעורבים עם עפרורית או עם מוץ שלהם בורר כדרכו, אפילו פסולת מתוך האוכל ואפילו בקנון, ואפילו אינו אוכל מהם לאלתר, אלא בורר בשחרית לאכול בין הערבים. ואף על פי שכיוצא בו בשבת חייב חטאת אפילו בורר אוכל מתוך הפסולת מכל מקום ביום טוב לעורך אכילה, התירו לבורר כדרכו אפילו פסולת מתוך האוכל, ולא אמרו דהברירה היא ממלאכות האסורות ביום טוב אף לעורך אכילה אלא בברירת תבואה שדרך לבור אותה הרבה ביחד, אבל מיני קטניות שאין דרך לבור אותן אלא מה שעריך לו מהם בו ביום מותר לבורר כדרכו⁴³.

ה. דתנא רישא מערב שבת

אין מוללין מלילות כדרכן בחול כלומר לשפשף שבלים בכפות ידיו כדי שיפול הזרע מהן, אלא מולל בשינוי מעט בראשי אצבעותיו, ואף על פי שמפרק האוכל מתוך השבלים בידיים והמפרק ביד הוא תולדת הדש בכלי, כנזכר. מכל מקום כיון שאינו מפרק אלא כלאחר יד כדי לאכול (לאלתר) מותר, ולא גזרו משום שמא ימלול כדרכו, מפני שאף המולל כדרכו אינו אלא מפרק כלאחר יד כיון שאינו נוטל האוכל ומפרקו בידו ממש אלא שמולל השבולת והדגן נופל, ואין דרך לעשות כן אלא בכלי המיוחד לדישה, אלא שאעפ"כ אסור מדברי סופרים וע"י שינוי לא גזרו⁴⁴.

ויש מחמירין שלא למלול כלל שבלים של תבואה וכן שרביטין של קטניות אפילו בראשי אצבעותיו. שהמולל תבואה כדי להוציא את האוכל מתוך השבלים הרי הוא בכלל מלאכת דש וחייב עליה⁴⁵.

ולכן אסור לפרק פולין או שאר מיני קטניות מן התרמילים, אפי' מה שרוצה לאכול לאלתר. ודוקא שכבר נתקשו השרביטים עד שאינם ראויים לאכילה, ואפי' למללן בראשי אצבעותיו, או בשינוי אחר יש להחמיר⁴⁶. אבל אם עדיין השרביטין לחים וראויים לאכילה, מותר לפתחן כדרכו, שמכיון שגם השרביט אוכל, הרי הוא כמפריד אוכל מאוכל⁴⁷.

⁴³ שו"ע הרב שם ג

⁴⁴ שו"ע ונו"כ שיט ו

⁴⁵ שער הציון סי' שיט ס"ק יא בשם ר"ח וכן דעת הרמ"א

⁴⁶ כדיעה ב' ברמ"א שם סעי' ו

⁴⁷ מ"ב סי' שיט ס"ק כא

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת ביצה

מותר לפצח אגוזים ושקדים, או בוטנים⁴⁸ וכדומה בשבת⁴⁹, סמוך לאכילה ובתנאים המבוארים במלאכת בורר⁵⁰. אבל אין לפרק אגוזים או שקדים מתוך הקליפה הירוקה החיצונית שהם גדילים בה, וכן השומשמן מן הקליפה, ודוקא דברים שדרך דישה בכך⁵¹. ויש נוהגים שלא לפצח בוטנים או אגוזים מתוך קליפתם הקשה⁵².

מותר⁵³ לקלוף כל שום לבדו, אפילו אם חותך הראש וקולף הקליפה ומפרק מתוכם השיניים, אין בזה לא דישה ולא ברירה אם עושה כן סמוך לסעודה ובתנאי היתר ברירה, כמו שאנו עושים מעשים בכל שבת שקולפים בצלים ושומים אחד אחד וזהו דרך אכילתן⁵⁴.

⁴⁸ עיין ארחות שבת פ"ד הערה ז בשם הגר"נ קרליץ שליט"א שכך הורה החזו"א
⁴⁹ בחיי אדם שם כתב וכן לפרק המוח מן העצמות, בכל זה לא שייך דישה, שהרי אין דשין אותן משמשע שבדברים שדרכם לרוש אותם יהיה אסור ולפי"ו בבוטנים בימינו שהרבה מהם נמכרים בלא הקליפה א"כ הדרך לדושם ויהיה אסור וכ"כ בשו"ת שבט הלוי חלק א סימן פא וז"ל "אמנם באמת גם סברא זו צ"ע, הדא דגם הקליפה הקשה של עץ שבאגוז הדרך להסיר לפני האוכל בהמונים כאשר ראיתי בזה מסחר שלם בכמה מדינות, וכן לענין בטנים, והיו לי מכירים שהיו עוסקים בזה בכמויות גדולות מאד, וכן יש בכל העולם, והו"ל דישה נמורה כמו בתבואה וכיו"ב, ומאן מפים לחלק ביניהם". ועיין בשש"כ פ"ג הערה צב שהתיר משום שהדרך להביאם הביתה עם קליפתם הקשה ולקולפם סמוך לאכילה וא"כ אינו דש אמנם לפמ"ש"כ במ"ב שם ס"ק כד שקילוף הרי הוא תיקון אוכל ואינו ענין למלאכה כלל א"כ גם בבטנים אם שובר הקליפות כדי לאכול הבטנים אינו אלא כתיקון אוכלים

⁵⁰ כלומר אוכל ביד ומיד

⁵¹ רמ"א שיט סעי' ו ומ"ב ס"ק כד חיי אדם שם

⁵² שו"ת שבט הלוי ח"א סי' פא

⁵³ עיי"ש בערוה"ש שכתב "איתא בירושלמי [פ"ז הל' ב'] דכלל גדול ההן דשחק תומא כלומר מי ששוחק את השום כד מפרך ברישא משום דש כד מברר בקליפיתא משום בורר וכו' ונלע"ד דה"פ שלוקח הרבה שומים ושוחקן ביחד ועי"ז נופלים הראשים מהם ורק הקליפות של כל השומים מתערבים עם השומים ובורר מהם הקליפות מהאוכל ולכן חייב על הראשים משום דש והיינו מפרק שהיא תולדה דדש וכשבורר מהשומים כל הקליפות חייב משום בורר אבל מי שקולף כל שום לבדו והותך הראש וקולף הקליפה כמו שעושים בבצלים אין בזה לא דישה ולא ברירה כמו שאנו עושים מעשים בכל שבת שקולפים בצלים ושומים אחד אחד כמו שאוכלים אגוזים ושקדים שבכל אגוז זורקים הקליפה וזהו דרך אכילתן" ועיין ארחות שבת שם הערה י
⁵⁴ ערוה"ש סי' שיט סעי' כ כא

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>